

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичної роботи за темою «Методи управління природоохоронною діяльністю» з дисципліни «Організація та управління в природоохоронній діяльності»

для студентів спеціальності 101 «Екологія»

Затверджено
редакційно-видавничою
радою університету,
протокол № 3 від 24.10.2024 р.

Харків
НТУ «ХПІ»
2024

Методичні вказівки до практичної роботи за темою «Методи управління природоохоронною діяльністю» з дисципліни «Організація та управління в природоохоронній діяльності» для студентів спеціальності 101 «Екологія» / Уклад.: С.В. Портянник, Н.М. Самойленко, О.М. Філенко.– Харків : НТУ «ХПІ», 2024. – 29 с.

Укладачі: С.В. Портянник
Н.М.Самойленко
О.М.Філенко

Рецензент В.В. Лебедєв

Кафедра хімічної техніки та промислової екології

ВСТУП

В системі управління забезпечення якісного навколишнього середовища, збереження довкілля та стійкого розвитку провідну роль виконують ефективні методи управління природоохоронною діяльністю. На практиці застосовуються адміністративні, економічні або ринкові та соціально-психологічні методи управління, які у різних країнах мають свою вагомість та поєднання.

Метою даної практичної роботи є вивчення теоретичних аспектів прийомів і способів, що відносяться до методів екологічного управління, а також розширення практичних знань студентів щодо соціально-психологічних методів, які в останній час набувають особливої актуальності в Україні та відображають актуальні питання сьогодення.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1 Екологічне управління та його механізми.

Відповідно до ст. 16 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», *управління охороною навколишнього природного середовища* (ОПС) полягає у здійсненні в цій галузі функцій спостереження, дослідження, екологічної експертизи, контролю, прогнозування, програмування, інформування та іншої виконавчо-розпорядчої діяльності.

Метою екологічного управління є зменшення шкідливого впливу суспільного виробництва на довкілля, ощадливе використання природних ресурсів та зменшення енерго і -ресурсоємності. Таке управління може представлятись як процес розробки і реалізації стратегічних та тактичних рішень, спрямованих на досягнення даної мети.

Управління ОПС передбачає: ступінь узгодженості життєдіяльності підсистеми «суспільство» з природними закономірностями функціонування підсистеми «природа»; стійкий чи керований розвиток, екологічне моделювання та ін. З точки зору взаємодії суб'єкта господарювання з навколишнім середовищем система екологічного управління включає в себе набір політик і планів, визначених процедур і процесів, які регламентують цю взаємодію.

У своїй реалізації екологічне управління застосовує певні механізми. На сьогодні існують різні підходи щодо трактування поняття механізму управління. Найбільш змістовним може бути твердження, що включає поняття послідовності процесів і станів, за допомогою яких визначають будь-яку дію чи явище. Також механізми управління розглядають як *набір законів, принципів, методів, функцій, інструментів та ін.*, що направлені на досягнення поставлених цілей.

Механізм управління безпосередньо пов'язується з системою управління. Він є частиною системи, що забезпечує вплив на фактори, від яких залежить результат діяльності об'єкта, котрим управляють.

Механізм екологічного управління – це цілісна сукупність методів і інструментів управління щодо формування безпечних екологічних умов життєдіяльності людини та екологічних наслідків діяльності суспільства.

Механізм реалізації управління екологічною безпекою діє на наступних рівнях:

- глобальному (функції управління сконцентровані в межах міжнародних організацій і забезпечують збереження біосфери);
- регіональному (охоплює географічні та економічні зони, контроль і управління здійснюється на рівні керівництва держави);

- локальному (окремі райони, міста, підприємства, контроль скидів, викидів тощо).

Механізми екологічного управління включають групи **екологічних та функціональних** механізмів екологічного управління. **Екологічні механізми** використовують переважно екологічні закономірності співіснування суспільства і природи та поділяються на наступні види:

- біотичного регулювання навколишнього природного середовища;
- еколого-господарський баланс територій;
- обліково-кадастровий;
- екологічного моніторингу;
- законодавчий і нормативно-правовий;
- економічний;
- адміністративний;
- інформаційно-контрольний;
- науково-освітній;
- громадський.

До **функціональних** належать законодавчий та нормативно-правовий, економічний, адміністративний, інформаційно-контрольний, науково-освітній та громадський механізми. Функціональні механізми обов'язково передбачають регулятивне екологічне національне й міжнародне законодавство, стандарти і норми.

Фундаментальним для всіх систем є механізм біотичного регулювання, через який в найбільшій мірі проявляються зв'язки суспільства і довкілля.

1.2. Методи та інструменти управління природоохоронною діяльністю.

1.2.1 Методи екологічного управління

Методи управління (від гр. «methodos» – спосіб досягнення цілей) є способами та заходами, за допомогою яких впливають на об'єкт управління. У науковій літературі та на практиці пропонуються різні системи класифікації даних методів: на основі функцій екологічного управління, за напрямком впливу, на основі інструментів управління та ін. Деякі з них дублюються за своєю реалізацією і навіть поняттям.

1. Класифікація на основі функцій екологічного управління. Методи управління пов'язуються з функціями управління природоохоронною діяльністю (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Основні функції природоохоронного управління (Беляєва О.Л., Беляєва Г.Є.).

Згідно визначених основних функцій природоохоронного управління виділяються 3 групи методів екологічного управління:

- 1) адміністративні (установлення нормативів, ліцензування, сертифікація);
- 2) екологічного менеджменту (стандартизація, екологічний аудит);
- 3) економічні (податки за забруднення довкілля, екологічне страхування).

2. Поділ методів за напрямком впливу. За правовим характером впливу розрізняють методи безпосереднього та непрямого впливу. *Методи прямого впливу* передбачають безпосередню регламентацію відносин у галузі природоохоронної діяльності, а *непрямі* – регулювання охорони довкілля через інші сфери правового впливу (адміністративне, фінансове та ін.).

3. Розмежування на основі інструментів управління. В історичному аспекті людство напрацювало всього три інструменти управління.

1. Ієрархія – організація, де основний засіб впливу – відносини влади і підпорядкування, тиск на людину зверху, за допомогою примушування, контролю над розподілом матеріальних благ та ін.

2. Ринок – мережа рівноправних відносин по горизонталі, заснованих на купівлі-продажу продукції та послуг, на відносинах власності, на рівновазі інтересів продавця та покупця.

3. Культура – це напрацьовані і визнані суспільством, організацією, групою цінності, соціальні норми, установки, шаблони поведінки, ритуали, котрі заставляють людину вести себе так, а не інакше.

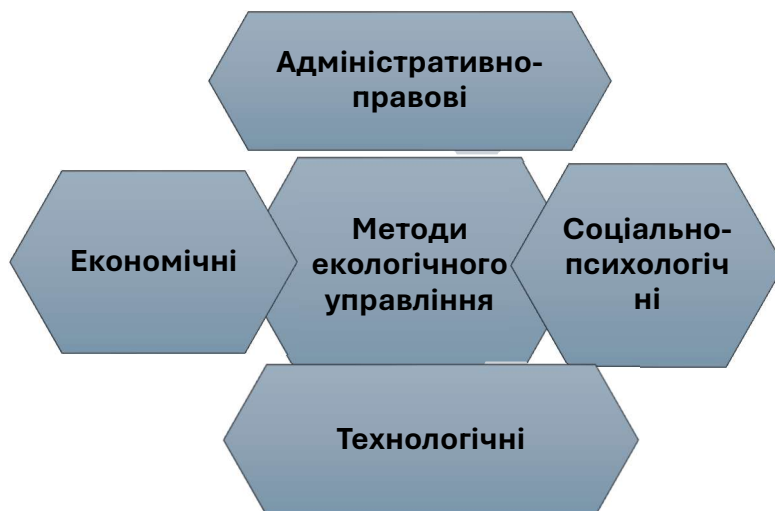
Перші два інструменти є альтернативою щодо вибору типу відносин (по горизонталі або по вертикалі) і міри їх централізації з боку органів управління. Третій інструмент – культура, направлений на глибинну суть процесу управління, внаслідок чого, з одного боку, є найбільш інерційним, а з іншої сторони – найбільш ефективним.

Відповідно цим трьом інструментам можна виділити три групи методів екологічного управління: **адміністративні; економічні (ринкові) та соціально-психологічні** (спрямовані на зміну культури організації, культурну особистість, індивідуальність).

Враховуючи велике значення законодавчої діяльності з охорони довкілля, адміністративні методи доповнюються правовими методами, що утворює симбіоз – у виді адміністративно-правових методів (рис. 2.2). Також розглядаючи організацію як соціальну і технічну систему, потрібно відокремити технологічні методи, спрямовані на технічну (технологічну) сторону підприємства.

З певною долею достовірності щодо розвитку усвідомлення важливості відношення людини до природи можливо зазначити, що у довгостроковій перспективі провідна роль серед зазначених груп методів буде належати **соціально-психологічним**.

До державного впливу на еколого-економічну систему відносяться **правовий та адміністративний**. **Правовий** метод в якості інструменту передбачає державну законодавчу діяльність в галузі стійкого використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища. **Адміністративний** включає накази, укази, розпорядження, постанови щодо нормативів природокористування та якості довкілля. На державному рівні встановлюються певні стандарти: техніко-технологічні, якості НПС та продукції, рівня впливу на довкілля; видаються ліцензії і рішення на здійснення екологічно не суперечливої економічної діяльності суб'єктами господарювання.

Рис. 1.1. Розмежування екологічних методів управління

Застосування адміністративних методів на практиці обмежується нормою управління, тобто існує межа, за котрої збільшення адміністративного регулювання означає невиправдано високий ріст затрат. З точки зору мотивації, світовий досвід застосування адміністративних методів управління свідчить про те, що примушування в багатьох випадках (наприклад, зниження рівня викидів в атмосферу) не здійснює належного стимулювання на підприємство. Тому дані методи доповнюються застосуванням економічних та соціально-психологічних методів екологічного управління.

Головним недоліком адміністративних методів управління є те, що орієнтуючись на досягнення поставленого результату, а не на його поступове покращення, дані методи заохочують виконання, а не ініціативу. Тому в умовах ускладнення діяльності організації, необхідності оперативно вирішувати самі різноманітні проблеми адміністративні методи перестали відповідати реальним потребам управління.

На сьогодні держава зберігає загальну стратегію охорони довкілля та стійкого використання природних ресурсів, і виконує регуляторну функцію, гарантуючи відповідний рівень дії економічних та адміністративних методів з метою забезпечити сприятливе для суспільства довкілля.

1.2.2 Інструменти управління природоохоронною діяльністю

Інструменти екологічного управління – це засоби впливу держави на соціально-економічні процеси в суспільстві з метою попередження негативних наслідків природокористування.

На сьогодні вченими пропонується наступна класифікація інструментів, що складають систему ефективного екологічного управління:

- **адміністративно-правові інструменти:** законодавча база: закони та підзаконні акти, рішення органів місцевого управління, відомчі заборони; нормативно-регламентна база: регламентація і обмеження (ДСТУ, СНіП, ГДК, ГДВ, квоти і т.д.), ліміти на забруднення та використання ресурсів; ліцензування, екологічні сертифікати;

- **економічні інструменти:** фінансово-кредитний механізм: субсидії, займи, дотації, скидки на екологічні інвестиції, пільгові кредити, лізинг; компенсаційно-

стимулюючий механізм: пільгове оподаткування, екологічне страхування, плата за природокористування, прискорена амортизація природоохоронних фондів, цінові інструменти, ринкова сертифікація, у т.ч. продаж прав на забруднення;

• **комунікативні інструменти:** інформаційний моніторинг, участь громадськості, екологічне консультування, екологічна освіта.

Більш детальна і повна класифікація **економічних інструментів екологічного управління**, що у тому числі, використовується у міжнародному аспекті, включає:

1. Податкові (пільгові або дискримінаційні): на продукцію, на вміст шкідливих речовин, на джерело забруднення, на види діяльності, на користування ресурсами, на інвестиції.

2. Інструменти системи кредитування (пільгові або дискримінаційні): за напрямками діяльності, за об'ємами кредитування, за кредитними ставками, за терміном кредитування.

3. Субсидії (прямі та непрямі): на державні екологічні проекти, на компенсацію підприємствам частини ризику з пілотних проектів, компенсація прискореної амортизації екологічних технологій, дотації на екологічно досконалу продукцію.

4. Екологічні податки (за викиди шкідливих речовин в атмосферу, у т.ч. діоксиду вуглецю; за скиди шкідливих речовин у водні джерела, за розміщення відходів, у т.ч. радіоактивних; **плата** за користування надрами, землею, водою та ін.

5. Цінові інструменти: екоцінове програмування, екоцінове регулювання, екоцінове стимулювання

6. Виплати за збереження (досягнення) відповідних екологічних результатів: реципієнтам за зниження якості і за збереження стану НПС

7. Продаж екологічних прав: на викиди, скиди, на діяльність, на продаж.

8. Ринкові сертифікати: екологічні квоти, дозвіл на виготовлення (продаж) відповідних об'ємів продукції (послуг, роботи)

9. Екологічне страхування: видів діяльності, ризику підприємців, еколого-економічних наслідків.

Деякі вчені пропонують дещо іншу класифікацію економічних інструментів екологічного управління:

• **права власності:** право володіння (землею, водою, корисними копалинами), право користування (розпорядження, ліцензія, **концесія** – форма державно-приватного партнерства, залучення приватного капіталу в ефективне управління державною власністю або надання послуг, котрі зазвичай надаються державою, на взаємовигідних умовах), права підприємців;

• **система відповідальності:** правові зобов'язання (непоступна відповідальність, солідарна відповідальність, відповідальність за збитки природним ресурсам, страхова відповідальність, стимули за дотримання);

• **система зобов'язань та застави:** зобов'язання дотримання екологічних вимог (наприклад, в лісовому господарстві), зобов'язання рекультивації земель, зобов'язання нагляду за відходами, зобов'язання з екологічно надзвичайних ситуацій (наприклад, розливання нафти), заставна система для відходів;

• **формування ринку** (продаж: на викиди, квоти вилову, квоти розвитку, ліміти води, ліміти ресурсів, земельні дозволи, зобов'язання);

• **фіскальні інструменти:** податки на забруднення (на стоки, на емісії), податки на використанні ресурси, податки на продукцію, імпорتنі тарифи, диференціювання податків, податки на використання земель, податкові кредити на інвестиції, прискорена амортизація;

- **система платежів:** виплати тим, що зазнають забруднення; виплати користувачам, виплати за поліпшення, платежі за вплив, платежі за доступ, дорожні збори, адміністративні платежі;

- **фінансові інструменти:** субсидії, займи, гранти, стимули за розміщення, субсидовані відсотки, зниження валютного курсу, оборотні фонди, галузеві фонди, екологічні фонди.

Еколого-економічні інструменти – це методи, важелі, заходи впливу на фінансовий стан економічних суб'єктів з метою орієнтації їх діяльності в економічно сприятливому напрямку.

В залежності від механізмів їх реалізації системи еколого-економічних інструментів диференціюються на чотири основні групи:

- адміністративний перерозподіл фінансових ресурсів (штрафи, субсидії і ін.) – зазвичай застосовуються у випадках аварійного забруднення;

- фінансові трансферти (податки, платежі, кредити, виплати і ін.) – відносно жорстко регульована система механізмів перерозподілу;

- вільні ринкові механізми перерозподілу фінансових ресурсів (наприклад, торгівля дозволами на викиди забруднюючих речовин);

- сприяння на ринку (нагорода спеціальними знаками, безкоштовна реклама і т. д.) – не грошові форми підтримки економічних суб'єктів.

У контексті економічних методів також пропонується класифікація **методів державного стимулювання виробництва екологічних товарів:**

- **організаційні:** надання юридичних, ділових і інших послуг, допомога в пошуку партнерів, складання договорів під державні гарантії; інформаційна інфраструктура; ініціювання державою демонстраційних проектів; екологічний аудит; створення спеціалізованих державних установ з оцінки варіантів розвитку виробництва; створення курсів для підготовки кадрів з теорії інновацій, екології; підвищення статусу екологічної діяльності за допомогою екологічного виховання, освіти, реклами і т. д.;

- **адміністративні:** стандартизація продукції; нормування; екологічна експертиза; ліцензування; лімітування; адміністративна відповідальність; зобов'язання щодо споживача; заборони; антимонопольне регулювання; контроль;

- **економічні;**

- **заохочувальні:** держзамовлення; програмування; фінансування екологічних проектів та програм; податкові пільги; податкове кредитування; субсидування цін екологічних товарів;

- **примусові:** податки за забруднення НПС, платежі за використання природних ресурсів; штрафні санкції; продаж прав на забруднення; цінове регулювання.

Таким чином, **економічні методи** є гнучким і ефективним інструментом в руках фахівців при виборі оптимальних схем включення природоохоронних вимог до складного, багатоскладового, суперечливого господарського механізму країни. Вони повинні відігравати і відіграють важливу роль у формуванні та здійсненні екологічної політики на всіх рівнях управління – від загальнонаціонального до місцевого.

Визначення економічних інструментів складається з:

- впровадження в практику еколого-економічної політики фінансового стимулювання;

- надання більшої свободи дії природокористувачам;

- залучення державних і місцевих органів влади в процес здійснення еколого-економічної політики;

- цілеспрямованого, прямого чи непрямого покращення екологічного стану;

- екологізації свідомості населення.

Для досягнення позитивних результатів у природоохоронній діяльності в усьому світі визнано найефективнішим застосування **економічних та управлінських методів** регулювання природокористування і природоохоронної діяльності. Саме ці методи виявляються здатними не тільки стабілізувати екологічний стан, а й попередити його погіршення.

Спектр економічних і управлінських інструментів природокористування, котрі використовуються в даний час, надто широкий, але з деякою умовністю їх можна систематизувати так:

1-й тип – інструменти, що примушують природокористувачів дотримуватися природоохоронних вимог і впроваджувати природоохоронні заходи. До них належать нормативне регулювання, плата за ресурси і податки за забруднення НПС, а також штрафні санкції різних видів;

2-й тип – заходи, що спонукають природокористувачів до захисту довкілля. Сюди можливо віднести системи різних пільг, переваг, за відповідних умов наданих природокористувачам як у фінансовій, так і в інших сферах, а також податкову систему;

3-й тип – економічні дії, котрі підтримують природокористувачів під час здійснення ними природоохоронних заходів. До них можна віднести різні субсидії, кредити, позики під низькі проценти, зниження або звільнення від податків, виплати зі спеціально створених фондів охорони природи та ін.

Весь перелік різних економічних дій складає в сукупності так званий **економічний механізм управління природоохоронною діяльністю**. В країнах світу існують різносторонні його складові, а пріоритетами користуються певні економічні та управлінські заходи. Водночас суттю даного механізму є економічний вплив на природокористувачів та їх природоохоронну політику.

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» започатковано функціонування багатьох економічних інструментів не лише для виявлення та оцінки екологічно проблемних ситуацій, а й для аналізу екологічної безпеки в регіоні (що передбачає вивчення природноресурсного потенціалу і комплексного використання природних ресурсів), регулювання та управління процесом природокористування.

Світовий досвід показує, що система екологічного управління залежить від ефективності економічного механізму природокористування, що базується на збалансованому поєднанні регуляторів **примусово-обмежувального** характеру з регуляторами **стимулюючо-компенсаційного** характеру, котрі, в свою чергу, забезпечують сприятливіші умови для природозбереження, а також для забезпечення екологічно безпечних технологій і методів господарювання.

На думку вчених в екологічному управлінні не існує якогось одного ідеального економічного методу. Вибір способу дій залежить від багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів, тобто потрібен ситуативний підхід. В кожному конкретному випадку повинні враховуватися економічні, політичні, соціальні та культурні ефекти.

Вагомість урахування вказаних ефектів, зокрема, культури (мається на увазі культури організацій), повинно бути значно вищим. В теоретичному плані це означає, що на сучасному етапі розвитку ринків і організацій вибір методів екологоорієнтованого управління напряму залежить від особливостей організаційної і національної культури тієї чи іншої держави. Будь-який метод економічної, адміністративної або соціально-психологічної спрямованості є похідною від культури організації. При цьому в останньому випадку взаємозв'язок має найтісніший характер.

В основі методів еколого-орієнтованого управління, зокрема, методів соціально-психологічного характеру, повинна бути мотивація екологічно свідомої поведінки членів організації.

1.2.2 Соціально-психологічні методи управління природоохоронною діяльністю.

Соціально-психологічні методи управління в екологічній сфері, на жаль, сьогодні, ще характеризуються недостатнім рівнем розвитку. В той же час можна констатувати і той факт, що методи дослідження у сфері соціології та психології уже набули достатньо стійкої форми, і використовуються фахівцями даної галузі. Наприклад, серед найбільш результативних методів екопсихологічного дослідження називаються дослідження масової екологічної свідомості, котрі представляють собою форму або вид дослідження соціально-психологічних явищ, пов'язаних з екологічною орієнтацією, поведінкою і діяльністю тих чи інших груп людей у звичайних умовах проживання. Це перш за все вивчення екологічних цінностей людей соціальних або професійних груп у звичайних буденних турботах, звичайних умовах і рамках життєдіяльності.

Серед конкретних методів вказаного вище виду є:

- анкетування;
- інтерв'ювання,
- спостереження, тестування і ін.

Вченими використовувалися анкетування і тестування при проведенні соціально-психологічного дослідження на промислових підприємствах з метою подальшого прийняття управлінських рішень.

Як відомо анкета (з франц. – список питань) – методичний засіб для отримання первинної соціологічної, соціально-психологічної або екопсихологічної інформації на основі вербальної (словесної) комунікації. В екологічній психології анкети орієнтовані на основні питання екологічної свідомості конкретного регіону.

Основні характеристики: відповідність, надійність, достовірність. Коливання точності отриманих результатів є незначним і не перевищує 5% відхилення від статистичної істини.

Матеріали, одержані за допомогою анкетування, можуть доповнюватися результатами, отриманими за допомогою психологічного тестування (з англ. – дослід, проба, випробовування). Тести можуть мати форму письмових та усних питань і завдань.

За допомогою тестів оцінюється вміння швидко орієнтуватися, розумовий рівень, інтереси, цінності, тип особистості, швидкість мислення, ділові якості та навички, здатність до управління людьми, комунікабельність, швидкість реакції, лідерські якості, чесність та інше.

В останній час тестування набуває все більшої популярності серед провідних організацій розвинених країн. Його використовують не лише корпорації, але й державні установи, університети, громадські організації тощо.

2. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

2.1 Тест на визначення пріоритетності життєвих потреб

Основне завдання тесту полягає у передбаченні майбутньої поведінки досліджуваного стосовно екологічної свідомості та позиції щодо актуальних проблем з відновлення та стабілізації довкілля. Даний тест базується на визначенні пріоритетності життєвих потреб, які змінюються під дією зовнішніх та внутрішніх обставин.

Кожна з представлених у тесті життєвих потреб розглядається в тривалому періоді та відображається у таблиці як відповідне словосполучення. Оцінювання здійснюється у балах – від **0** до **1**, тобто максимальна кількість балів за однією потребою – 1, мінімальна – 0. Кожне з 15-и словосполучень необхідно порівняти з іншими 14-и та визначити відповідний бал.

Таблиця 2.1. Форма тесту для опитування (тестування респондентів)

ПІБ _____

Соціальна група _____

Місце проживання (область, район, місто, село) _____

Потреба	Бали														
1.Активність у відбудові країни															
2.Участь у діях по відновленню природи															
3.Вплив на думку інших															
4.Стійке та чисте довкілля															
5. Власний бізнес															
6. Престижна робота															
7. Визнання ваших досягнень															
8. Керівництво людьми															
9. Допомога людям															
10.Престижний будинок, автомобіль															
11. Здійснення покупок															
12. Споживання екологічно чистих продуктів															
13. Ділова кар'єра															
14. Гарне здоров'я															
15. Проведення часу у соціальних мережах та Інтернет															

Результати даного тесту дозволяють зробити висновок щодо рівня екологічної свідомості опитаних; їх готовності до екологоорієнтовних дій; пріоритетності екологічних потреб у порівнянні з іншими (або визначення однакового з ними рівня).

ЗАВДАННЯ.

До дати проведення практичного заняття провести опитування випадкових респондентів відповідної соціальної групи, яке може бути здійснено як в он-лайн, так і оф-лайн формі. Для статистичної вірогідності отриманих результатів в опитуванні повинно взяти участь не менше 10 респондентів.

На практичному занятті, дотримуючись даних методичних вказівок, провести опрацювання отриманих даних. Заповнити таблиці (2.1 2.2) та з використанням програми Microsoft Excel побудувати діаграми:

1) загальної характеристики результатів вибору пріоритетів життєвих потреб протестованими респондентами;

2) трьох найголовніших життєвих потреб за результатами опитування респондентів;

3) результатів тестування респондентів за екологічними потребами

Підготувати презентаційний матеріал та сформулювати висновки, щодо використання соціально-психологічного методу в екологічному управлінні.

2.3 Приклад обробки результатів проведеного тестування респондентів.

Проведено опитування 10 респондентів в системі он-лайн.

Соціальна група: студенти

Місце проживання: міста України

Таблиця 2.2. Відповіді респондентів з питань життєвих пріоритетів

Потреба Номер	Відповіді респондентів за номерами відповідей, бали															Всього балів респондентів
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
1.Активність у відбудові країни	1	1	1	1			1	1	1	1		1	1		1	11
2.Участь у діях по відновленню природи	1			1	1	1					1	1		1		7
3.Вплив на думку інших	1				1							1			1	4
4.Стійке та чисте довкілля	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	15
5. Власний бізнес	1			1			1			1			1	1		6
6. Престижна робота		1	1		1	1		1	1		1	1			1	9
7. Визнання ваших досягнень	1			1			1			1			1	1		6
8. Керівництво людьми	1	1	1	1			1			1			1	1	1	9
9. Допомога людям		1	1		1	1		1	1		1	1				8
10. Престижний	1			1			1			1			1	1	1	7

будинок, автомобіль															
11. Здійснення покупок		1								1					2
12. Споживання екологічно чистих продуктів	1	1	1	1	1	1	1	1	1			1		1	10
13. Ділова кар'єра	1	1	1	1			1			1			1	1	9
14. Гарне здоров'я	1	1		1			1		1	1		1		1	9
15. Проведення часу у соціальних мережах та Інтернет					1	1		1	1						4

Таблиця 2.2. Результати опитування респондентів з питань життєвих пріоритетів, у т.ч. екологічного спрямування

№ п/п	Життєва потреба	Сума балів з відповідної кількості респондентів, $\Sigma, n=1$	Пріоритетне місце
1	Активність у відбудові країни	11	2
2	Участь у діях по відновленню природи	7	6
3	Вплив на думку інших	4	7
4	Стійке та чисте довкілля	15	1
5	Власний бізнес	6	
6	Престижна робота	9	4
7	Визнання ваших досягнень	6	7
8	Керівництво людьми	9	4
9	Допомога людям	8	5
10	Престижний будинок, автомобіль	7	6
11	Здійснення покупок	2	8
12	Споживання екологічно чистих продуктів	10	3
13	Ділова кар'єра	9	4
14	Гарне здоров'я	9	4
15	Проведення часу у соціальних мережах та Інтернет	4	7

1.Перше місце: 15 респондентів, сума 15 балів

2. Друге місце: 11 респондентів, сума 11 балів
- 3.Третє місце: 10 респондентів, сума 10 балів
4. Екологічні потреби (п.п.1, 2, 4,12) займають 1,2,3,6 місце з сумою 45 балів.

Загальний стан щодо результатів вибору пріоритетів життєвих потреб протестованими респондентами відображений на рис. 2.1.

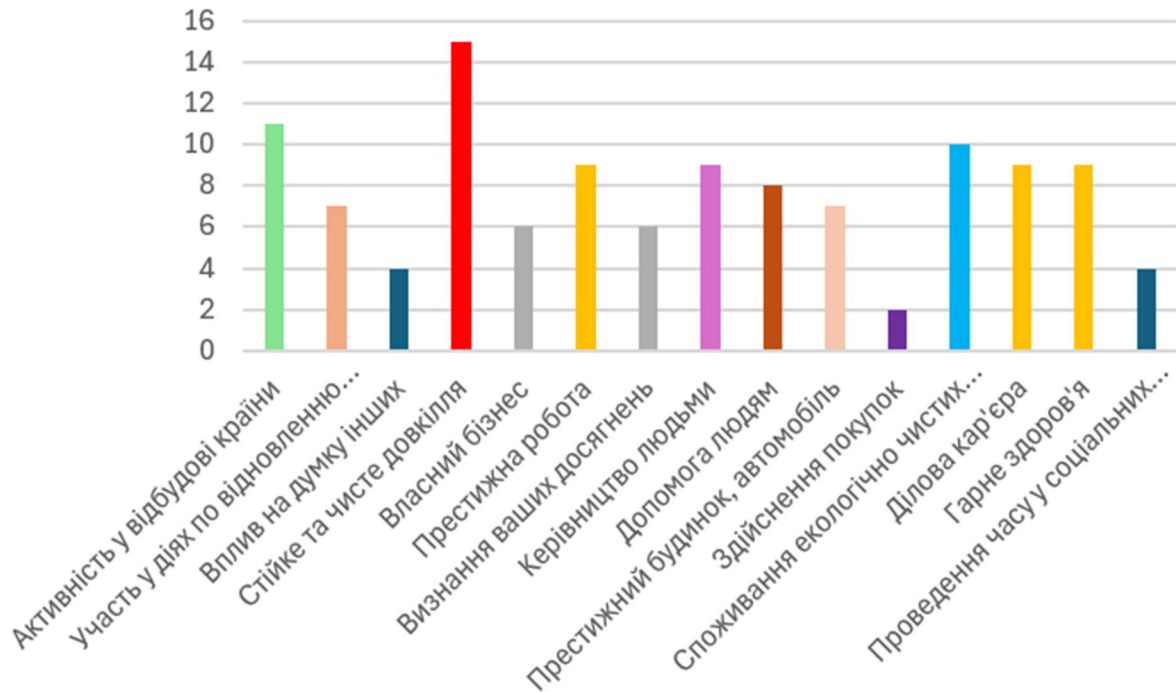

Рис. 2.1. Загальний стан щодо результатів вибору пріоритетів життєвих потреб протестованими респондентами, n=10.

Результати опитування виділили три найголовніші пріоритети життєвих потреб респондентів, які включають: стійке та чисте довкілля, активність у відбудові країни, споживання екологічно чистих продуктів (рис. 2.3).

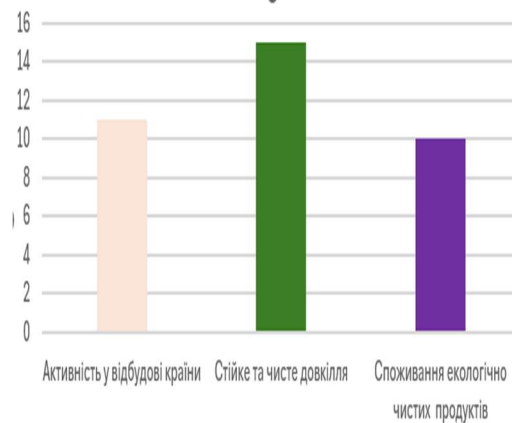

Рис. 2.2. Три найголовніші життєві потреби за результатами опитування респондентів.

Перелік трьох основних життєвих потреб респондентів включає екологоспрямовані. На рис. 2.3 представлені екологоспрямовані життєві потреби, що відображались у тесті.

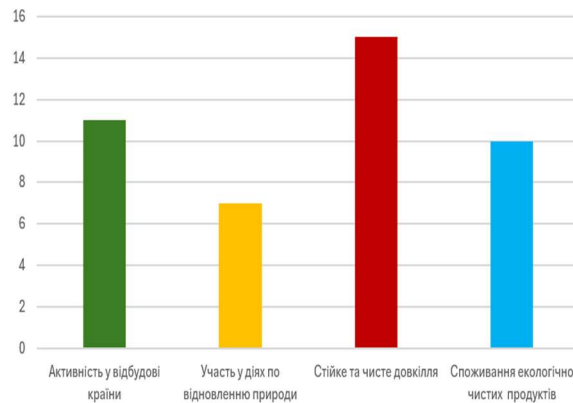

Рис. 2.3. Результати тестування респондентів за екологічними потребами, n=10

Побудовані діаграми використовуються для підготовки презентації з підсумків проведеного тестування.

Висновки. Результати опитування показали, що всі респонденти віддають перевагу стійкому та чистому довкіллю. Активність у відбудові країни можливо розглядати як питання, що певною мірою знаходить своє екологічне відображення, бо “зелене” відновлення є створенням рівноваги між інтересами громадськості, бізнесу та довкілля.

Підсумок опитування свідчить про те, що респонденти мають досить високий рівень свідомості, екологічної культури, освіти, готовності до врахування екологічних дій у своїй професійній і повсякденній діяльності.

Контрольні питання

1. Суть управління охороною навколишнього природного середовища
2. Складові механізми екологічного управління
3. Характеристика груп механізмів екологічного управління
4. Методи екологічного управління та їх класифікація.
5. Адміністративно-правові інструменти (методи) екологічного управління
6. Інструменти екологічного управління: поняття та систематизація інструментів
7. Економічні інструменти екологічного управління
8. Соціально-психологічні методи екологічного управління природоохоронною діяльністю: переваги та недоліки
9. Суть тесту на визначення пріоритетності життєвих потреб як соціально-психологічного методу управління природоохоронною діяльністю
10. Приклади ситуацій застосування соціально-психологічних методів екологічного управління у професійній діяльності екологів.

Рекомендована література

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від

- 25.06.1991 № 1264-XII. Редакція від 30.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
2. Закон України «Про екологічний аудит» від 24.06.2020 р. №1862-IV. Редакція від 16.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text>
3. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017 р № 2059-VIII. Редакція від 04.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>
4. Самойленко Н.М. Організація та управління в природоохоронній діяльності: навчальний посібник. – Харків: НТУ “ХПІ”, Видавництво “Лідер”, 2018. – 174 с.
5. Беляєва О.Л., Беляєва Г.Є. Методи управління природоохоронною діяльністю у розвинених країнах. URL: <https://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/9704/1/%D0%91%D0%B5%D0%BB%D1%8F%D0%B5%D0%B2%D0%B0.pdf>
6. Самойленко Н.М., Райко Д.В., Аверченко В.І. Організація та управління в природоохоронній діяльності: навч. посіб. Харків : НТУ «ХПІ», 2018. – 174 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/37572>
7. Екологічне право: підручник / [А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, А. К. Соколова та ін.]; за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2021. – 552 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4481&download_id=1488
8. Сапко О. Ю. Система екологічного управління: конспект лекцій. Одеса, Одеський державний екологічний університет, 2020. 103 с. URL: <http://surl.li/plkaw> Телюра Н.О. Організація та управління в природоохоронній діяльності: конспект лекцій. – Харків: ХНУМГ ім. Бекетова, 2016. – 124 с.

Навчальне видання

Методичні вказівки до практичної роботи за темою «Методи управління природоохоронною діяльністю» з дисципліни «Організація та управління в природоохоронній діяльності» для студентів спеціальності 101 «Екологія»

УКЛАДАЧІ:

ПОРТЯННИК Сергій Васильович
САМОЙЛЕНКО Наталія Миколаївна
ФІЛЕНКО Олеся Миколаївна

Відповідальний за випуск доц.Шестопапов О.В.

Роботу до видання рекомендував Нечипоренко Д.І.

План 2024 р., поз.1031

Підп. до друку Гарнітура Times New Roman
Видавничий центр НТУ «ХПІ»,
вул. Кирпичова, 2, м. Харків, 61002
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 5478 від 21.08.2017 р.
Електронна версія